

★ Griftheater

Pantagrue!

THEATER
★

PROGRAMMA

Festival HOLLAND

KLM
Royal Dutch Airlines

Flying the world to the Festival that's Holland

Griftheater

Pantagruel

(Naar De Kronieken Van Rabelais)

Van De Heldhaftige Daden Van De Goede Pantagruel
En Hoe Hij Zee Koos
Verzeld Van Zijn Vrienden Voor Het Leven
of
Waarom Men Geloven Moet
Wat Geen Schijn Van Waarheid Heeft

mimografie/regie: Paul van Kolck

muziek: Peter Onnes

scenografie: Rob Looman

licht: William Heyltjes

kostuums: Hanninka Luitwieler

spelers: Walter Crommelin

Gérard Pillen

Ann De Smet

Wim Kannekens

Mette v.d. Sijs

Henriëtte Brouwers

Zeca Nunes

Henny van Belkom

Brigitte Defaix

mezzosopraan: Gerry de Vries

countertenor: Mark Crayton

bariton: Pieter Hendriks

zink e.a.: Ian Harrison

baroktrombone: Frits Ruwhoff

luit e.a.: Eveline Juten

slagwerk: Dick Nijland

regie assistentie: Merel van Gaalen

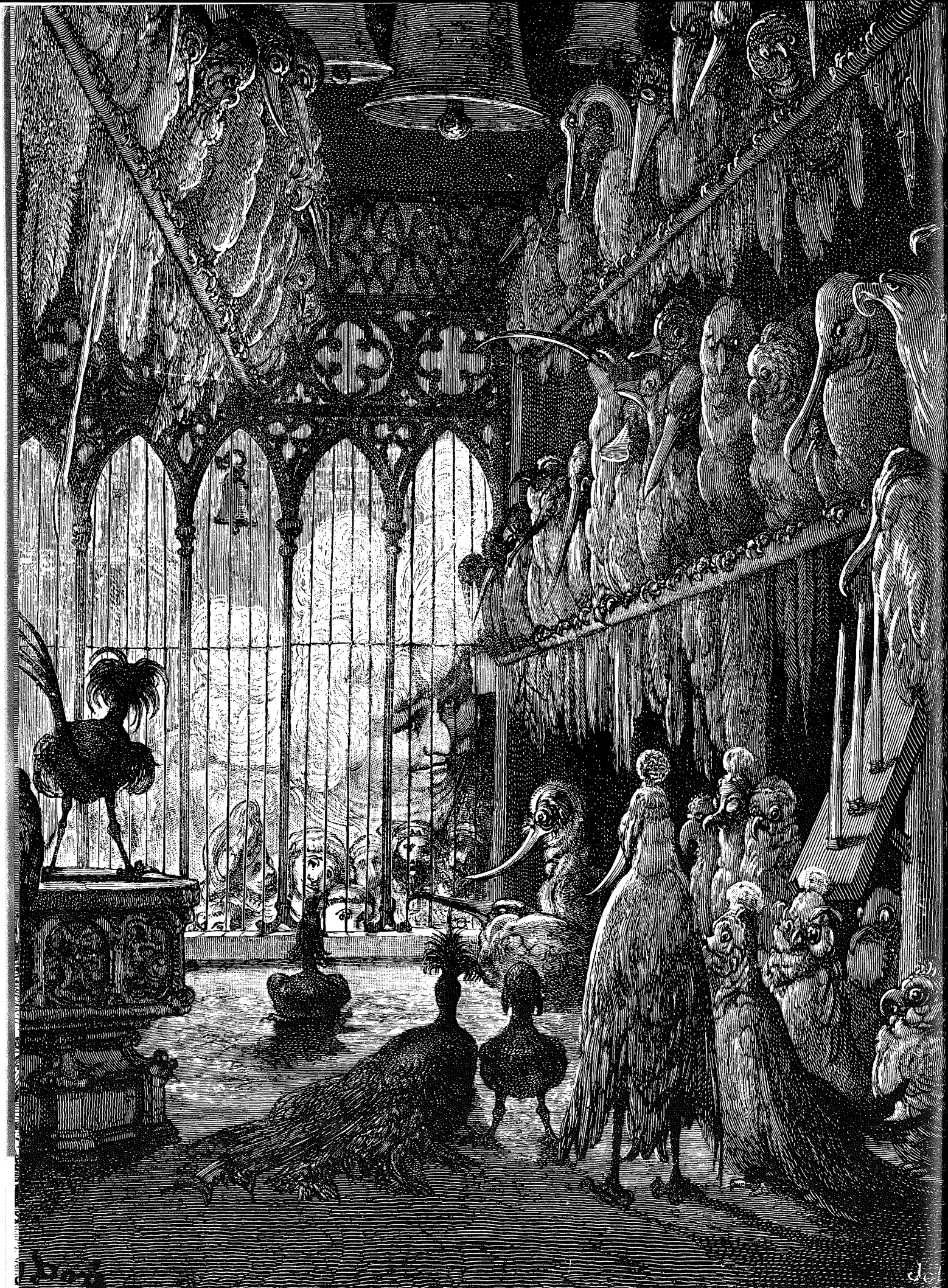
techniek assistentie: Hans Vulink

fotografie: Maarten Brinkgreve

affiche: Ko Sliggers

co-productie Griftheater/Holland Festival

UIT DE KRONIEKEN

*(naar Sandfort, Rabelais' vertaler, wiens bloemrijke taal
tevens de basis vormde voor de teksten in de voorstelling)*

Van de oorsprong, de kindsheid en de jonge jaren.

De mannen en vrouwen uit de tijd waarvan wij spreken, aten met veel smaak schone en grote mispelvruchten. Maar de meest verscheiden ongevallen overkwamen hen toen, want allen kregen een afzichtelijk gezwel op het lijf, maar dat zat niet bij allen op dezelfde plaats. Sommigen zwollen bij de buik op, en hun buik maakte hun een bult als een grote ton. Bij anderen zwol, in de lengte, het lid op: met het gevolg dat zij er met eentje liepen, dat ongehoord lang, groot, dik, zwaar, lenig en naar antieke mode gelubd was, zo zelfs dat ze het vijf of zes maal om hun lichaam sloegen. Van anderen groeide de neus zodanig uit dat hij op de tuit van een destilleerkolf leek. Van dit geslacht waren allen liefhebber van het sap dat de Septembermaand te persen geeft. Bij anderen groeide het lichaam in de lengte uit. Van hen komen de reuzen vandaan, en daaronder Pantagruel. Op de leeftijd van vierhonderdvierenzeventig jaren verwekte Gargantua zijn zoon Pantagruel bij zijn vrouw Badebec, die in barensweeën stierf: want hij was zó wonderbaarlijk groot en zó zwaar, dat hij niet voor de dag kon

komen zonder zijn moeder te smoren.

De tijd daarna bracht hij door als de andere kindertjes uit zijn streek: gedurig wentelde hij zich in de modder, bekliederde zich 't gezicht, kwijlde in zijn soep, klapperde met zijn tanden de apenlitanie, kietelde zich om te lachen, poepte spinazie en wou dat men malie bij malie de schubbejakken maakte. Nadat Pantagruel in Orleans zijn best gestudeerd had, besloot hij de grote universiteit van Parijs te bezoeken. Hij zei dat het een goede stad was om in te leven, maar een slechte om in dood te gaan, want dat de bedelaars zich met de beenderen der gestorvenen het gat warmden. De bibliotheek vond hij allervoortreffelijkst, inzonderheid enkele boeken die hij daar aantrof, index op, index af: De broekzak van het Recht, Het achtergat der Vromen, Het mierenest der Kunsten, De methodiek van de Afgang, Drs. R. Lullius: Der Vorsten Gedartel, Het gereedschap des Echts, Het priesterlijk Pummeltje, Tegen de prikkels des Satans Verzenen, Eeuwigdurende almanak voor Jichtpoten en Etterneuzen, Medisch Kakatorium.

Hoe Pantagruel Panurg vond, die hij al zijn leven liefhad.

Op een dag ontmoette Pantagruel een man van schone gestalte en sierlijk in al de lijnen zijns lichaams, maar op verschillende plaatsen deerlijk gekwetst en in verformfaaide toestand. Pantagruel vroeg hem zijn naam, want hij had zulk een genegenheid voor hem opgevat dat hij wenste dat de man nimmer uit zijn gezelschap zou wijken en zij een nieuw vriendenpaar zouden vormen. Panurg was zijn ware en echte doopnaam en gaarne ging hij op het aanbod in, belovend Pantagruel nooit te verlaten, al liep hij ook naar alle duivels.

De volgende morgen nam Panurg vier ellen grof, grauw laken, doste zich ermee uit of het een lange,

enkelnadige japon was, onthield er zich van zijn korte broek te dragen en vertoonde zich aan Pantagruel. Deze, het mysterie niet vattend, vroeg hem waar deze persoonsuitbeelding het op gemunt had.

'Ik wil trouwen', antwoordde Panurg, 'God beware de ballen, zeg mij wat u er van vindt.' 'Ik ben er voor en raad het je aan.' 'Maar als mijn vrouw mij bedroog... Horendragers mag ik wel en ik kom veel bij hen over huis, maar ik zou er geen willen wezen.' 'Trouw dan niet.' 'Inplaats dat u me troost, lijkt u me uit te lachen.' 'Trouw dan, voor de bliksem.'

Hoe Pantagruel en Panurg het Orakel van de Heilige Fles zochten.

In de maand Juni koos Pantagruel zee, vergezeld van Panurg, Jan van Hakkum, Epistemon, Gymnast, alsook van Xenomaan, de grote reiziger, om het orakel van de goddelijke Flesse Klikklok te bezoeken en de priesteresse te vragen of Panurg

voorbested was in de echt zijn wettige vrouw te berijden en volmaakt huisvader te worden, of dagelijks te wisselen met de voortdurende kans op een tik met de stok of van de ziekte.

Op de poep van het schip was een antieke lantaarn

aangebracht van doorschijnende gesteenten, hetgeen er op wees dat zij door Lantaarnezië zouden reizen. En zij kwamen aan het eiland der Klotspoten, van de orde der fraters Friemelaars, gekleed als brandstichters, die door harde dwang waren gehouden om met geeuwen te ontbijten, en die achter hun billen of hun buik aanliepen, al naar het hen zinde, met gulpen in de vorm van pantoffels. En zij passeerden Procuratië, dat een geheel en al bekliederd en bevlekt land is. Daar zagen zij Chicaneurs, kerels tot alles in staat. Dezen hadden hun brood door zich te laten aframmelen; wanneer zij lang zonder slaag bleven, stierven zij van razende honger. En zij kwamen op het eiland Onguur, met een strijdmacht, tot op de helft van hun lichaam worsten. Wat weten wij ervan of we vroeger geen saucijzen waren? Worsten zijn worsten, zelden rechtuit en steeds verraderlijk. En zij maakten mee dat de zee begon te zwellen en te grommen; de mistral, verzeld van dolle windstoten, op malkander botsende stormvlagen, floot door de sprieten. In uitzicht en oriëntatie raakten zij geheel verward en verbijsterd... En zij zagen de zonderlinge Macreonen, met hun onverwachte manieren van sterven, op een van hun Sporadische Eilanden, alwaar in duistere wouden de woon is van helden en demonen die oud zijn geworden. Bij het verscheiden van elk hunner is een groot en erbarmelijk gesteun te horen. En zij bereisden het

Klepeleiland, alwaar het gezelschap vastte dat de lappen erbij hingen en waar de lijkszangers gewoond hadden die vogels waren geworden. En waar uit de kardinaaltjes de Papegaai geboren wordt, tot op heden ook wel Heilige Vader genaamd. En voor hen doemde het eiland der Oden op, waar de wegen wandelen als dieren, en er zijn dwaalwegen, sluipwegen, kruisende wegen en doodlopende wegen. En de arme wegen vreesden hen en gingen hen uit de weg of het rovers waren. In volle zee hoorden zij stemmen, hetgeen het gezelschap verschrikte, aangezien zij niemand zagen. Maar het bleek dat hier aan de rand van de IJsee de woorden door de koude lucht verstijven en bevriezen en daardoor niet gehoord worden. En in de tijd na de felheid van de winter, in de klare kalmte van het milder seizoen, beginnen ze te ontdooien en worden ze gehoord. En tenslotte werd Panurg in Lantaarnezië door de opperpriesteresse Klikklok opgesmukt om tussen twee nachtspiegels het woord van de Fles te vernemen, het altalig orakelwoord, door alle volkeren geëerd en verstaan.

Zij vulde drie zakken met verbeeldingswater en maande het gezelschap vragen op te werpen twee maal zo hoog als de Olympus om hun kennis aangaande zichzelf en andere schepselen te verruimen, mits zij tevens een goede lantaarn tot geleide namen.

OVER RABELAIS EN HET THEATER

Laten we beginnen met te constateren dat de tijd waarin Rabelais zijn roman schreef in vele opzichten een overgangperiode was, tussen traditie en vernieuwing, tussen Middeleeuwen en Renaissance. Enerzijds geeft de opkomende boekdrukkunst een snelle en grote verspreiding aan de nieuwe ideeën van de Humanisten, de geleerden van de Renaissance die, met Erasmus als leidman, de kunsten en wetenschappen wilden redden van de in hun ogen duistere Middeleeuwen, en deze naar klassiek model in ere wilden herstellen. De hiermee gepaard gaande herontdekking van het Griekse en Latijnse theater betekende een belangrijke impuls voor de ontwikkeling van het toneel. Zo begon men vanaf de jaren veertig van de zestiende eeuw

tragedies en comedies te schrijven, gestoeld op klassieke leest, hetgeen in de zeventiende eeuw de meesterwerken van Corneille, Molière en Racine zou opleveren. Het is dan ook geenszins verwonderlijk dat Rabelais, als leerling van Erasmus, veelvuldig de Latijnse comedieschrijvers Plautus en Terentius citeert. Van de Griekse toneelschrijvers is vooral Aristophanes van belang: Rabelais voelde zich tot hem aangetrokken door diens verbale virtuositeit, maar vooral door de satirische inslag van zijn werk. Evenals Aristophanes hekelt Rabelais velen van zijn tijdgenoten en stelt hij misstanden en ondeugden aan de kaak.

Anderzijds laat het werk van Rabelais zien dat het rijkgeschakeerde Middeleeuwse toneel nog steeds

springlevend is. Sterker nog: ondanks de onmiskenbare invloed van het Klassieke theater op Rabelais, ligt de "théâtralité" van zijn werk meer in diens relatie met het Middeleeuwse dan met het Klassieke toneel. Zijn werk bevat bovendien talloze verwijzingen naar de mysterie-spelen en de zgn. "diableries". Aan deze spelen ontleent hij een van zijn hoofdpersonages: van Penthagruel, het kleine, dorst verwekkende duiveltje, dat zout strooit in de monden van de slapers, maakt Rabelais volgens het beproefde, typisch Rabelaisiaanse procédé van de groteske omdraaiing, de brave, altijd dorstige reus Pantagruel met wie het goed drinken is.

De wereld van Rabelais is die van het volksfeest op het marktplein, met zijn kenmerkende groteske thematiek: de omgekeerde wereld ("mundus inversus"), waar zoals bij het carnaval het verhevene omlaag gehaald en bespot wordt, en het lage verheven wordt; de daarbij behorende obsceniteiten; de beschimpingen van het (lezers)publiek; het groteske samenvallen van leven en dood, enzovoorts. Dit alles komt overvloedig bij Rabelais voor, evenals de allegorische strijd tussen het overvette, met worsten en hammen behangen personage Carnaval en de uitgeteerde, met vis bedekte Vasten. Deze strijd is een bij uitstek theateraal gebeuren. Ook bij nadere beschouwing van de tekst van Rabelais blijkt dat deze formeel dramatische kenmerken vertoont. Zo valt op dat ondanks het verhalende en beschrijvende karakter van de tekst, het aantal dialogen groot is. Talrijk zijn de passages waarin één of meer personages ten overstaan van een talrijk publiek spotsermoenen, spotredevoeringen of zelfs hele "causes grasses" (spotprocessen) ten gehore brengen, geheel volgens de Middeleeuwse traditie. Ook zijn er dialogen waarin er in het geheel niet gesproken wordt, maar waarin de personages met elkaar communiceren door middel van gebarentaal. De personages voeren een soort mime-spel op, waaruit vreemd genoeg (voor een taalvirtuoos als Rabelais) een sterk wantrouwen spreekt ten opzichte van de gesproken taal, en een geloof in de superieure zeggingskracht van het gebaar. 'Ik wil', zegt een van hen, 'enkel met behulp van tekens, zonder woorden, disputeren, want de onderwerpen

zijn zo steil, dat de menselijke spraak niet toereikt om ze naar mijn genoegen te verklaren'.

Ook de lezersreceptie van de roman kan als dramatisch gekenmerkt worden: zoals zo vele werken uit die tijd zijn de vijf boeken van Rabelais niet alleen geschreven om in stilte gelezen te worden, maar ook om voorgelezen, zelfs voorgedragen te worden. De verteller Alcofrybas Nasier (het anagram van Francois Rabelais) is niet slechts een "papieren" verteller (zoals in romans uit latere eeuwen), maar een rol die door een echte voorlezer gespeeld kan worden. Dat het werk van Rabelais ook werkelijk werd voorgelezen, zelfs tot in de hoogste kringen, is een historisch verifieerbaar feit. Zo vermeldt Rabelais zelf niet zonder trots dat koning Frans de Eerste zijn boeken liet voorlezen 'door de stem en voordracht van de meest geleerde en betrouwbare lector in dit koninkrijk'. Ook is er een tekst bekend met het verslag van een zotte optocht, *Triomphes de l'abbaye des conards*, waarin vermeld wordt dat tijdens een volksfeest in Rouen in 1541 'iemand verkleed als heremiet op een spreekgestoelte voortdurend uit de *Pantagruel* voorlas in plaats van uit de Bijbel'.

Een dramatisch element dat wij nog niet vermeld hebben, is gelegen in het satirische karakter van Rabelais' werk. Met de grote satirici uit het verleden ziet Rabelais het menselijk bedrijf als een toneelspel, vol bedrog en schijnwerkelijkheid. In deze zienswijze kan men het hele *Vierde en Vijfde Boek* (waarin de zeetocht van Pantagruel en Panurg naar de Goddelijke Fles beschreven wordt) lezen als een serie satirische tableaux vivants, waarin elk eiland dat het reisgezelschap aandoet, de theatrale allegorie is van een ondeugd. Ook in dit opzicht sluit Rabelais weer aan bij het Middeleeuwse toneel, met name de "moraliteit" die gepersonifieerde deugden en ondeugden ten tonele voert (voorbeeld: *Elickerlyck*).

Het thema van het "theater dat de wereld is" brengt ons bij de laatste woorden die Rabelais volgens een zestiende eeuwse overlevering gesproken zou hebben voor zijn dood: 'Tirez le rideau, la farce est jouée' (Laat het doek maar neer, de klucht is gespeeld). Hoewel deze woorden waarschijnlijk

verzonnen zijn, geven zij wel aan hoezeer, ook in de ogen van zijn tijdgenoten, het leven en werk van Rabelais doordrenkt zijn van "théâtralité". Zij kondigen de triomftocht aan die Rabelais en zijn personages zouden maken in de wereld van het theater.

Paul J. Smith en Paul Verhuyck

(Deze tekst is een verkorte versie van het artikel 'Rabelais en het toneel'.)

OVER DE MIMOGRAFIE

Uitgangspunt voor Paul van Kolck is de mimografie en de uit zijn discipline afkomstige keuze: hoe verbeeld ik in de eerste plaats het visuele van Rabelais zonder het literaire verloren te laten gaan. Het vierde en vijfde boek verhalen van de reis van Pantagruel en zijn vrienden op zoek naar het orakel. Voor de helderheid kan er dan één reus geschrapt worden: Gargantua zal allèen nog als verwekker van Pantagruel vermeld worden. De geschiedenis begint dus met de geboorte van deze laatste en vervolgt met de opvoeding, studie en de ontmoeting met zijn vriend voor altijd, Panurg. Die geeft zijn leven een onverwachte wending. Doordat Panurg op zijn levensvraag, 'moet ik trouwen of niet?', geen bevredigend antwoord krijgt, worden beiden in het avontuur gestort. Op zoek naar het orakel, op zoek naar het antwoord.

Zo ontstaat een duidelijke dramatische lijn, waarin aan het verhalende karakter van de oorspronkelijke raamvertelling recht kan worden gedaan.

Tegelijkertijd hebben de bewegingsideeën die

Rabelais oproept een kader gekregen.

Maar ook de literaire vondsten mogen niet verloren gaan; juist de sfeerrijke vertaling van Sandfort spreekt heel andere gewaarwordingen aan dan visuele. Er wordt besloten tot het geven van 'stem' aan één figuur die de verteller en de andere personages speelt.

Is er een reden om juist nu Rabelais te spelen? Het antwoord op die vraag is wellicht te verzinnen door er aktualiteiten bij te slepen die altijd wel kloppen. Daar is niet naar gezocht. De aantrekkingskracht van die vreemde, omgekeerde wereld is groot genoeg. De vraag 'waarom' kan dan uitgroeien tot een reden om ermee te kappen, òf hij wordt vanwege z'n banaliteit niet meer gesteld. Elk maakproces heeft zijn eigen wetten en wordt een klein universum. Zoals het orakel vertelt aan Pantagruel en Panurg, ligt het laatste antwoord opgesloten in de aktie die ondernomen wordt, niet in het antwoord zelf.

OVER DE MUZIEK EN DE VORMGEVING

Deze elementen zijn essentiële onderdelen van voorstellingen van Griftheater. Voor Pantagruel zijn het niet alleen Rabelais' kronieken die eisen aan het stuk stellen, maar ook de veranderende ruimte en de akoestiek van de grote gebouwen waar de produktie voor bedoeld is. De reuzen van Rabelais zorgen voor schaalvergroting van de menselijke maat. Toch mag ook de intimiteit niet verloren gaan. We hebben niet alleen te maken met de maten van de architectuur en de lange nagalm, maar ook met kleine mensen en hun eigenaardigheden.

Repetitie Pantagruel

Foto: Maarten Brinkgreve

Muziek

Voor de muziek put Grif uit de ontwikkelingen waaraan huiskomponist Peter Onnes de laatste jaren mede vorm heeft gegeven: de theatrale waarde van muziek en musici ten opzichte van de andere uitvoerenden. In dit geval zowel de ruimtelijke als de dramatische rol die de musici is toebedeeld.

De (kerk)muziek van de late Middeleeuwen/vroege Renaissance werd vaak gekomponeerd op de akoestiek van de gebouwen waarin gezongen en gespeeld werd. De eerste voorstellingen van Pantagruel vinden plaats in de Beurs van Berlage; daarna volgen voorstellingen in kerken en hallen die alleen al door hun grootte een soort 'zwembad-akoestiek' hebben. Via verplaatsingen brengen de

musici artikulatie aan in de klankmogelijkheden van de diverse ruimten. De kompositie is gedacht vanuit de muziek van de tijd van Rabelais; elementen van de manier van komponeren van die periode worden verbonden met een eigen visie op het verhaal. Bewerkte oude muziek wisselt af met oorspronkelijk werk. De liederen worden in het oud-Frans gezongen op teksten van de schrijver. In de instrumentatie en de stemmen zoekt de komponist steeds naar een laat-Middeleeuwse sfeer. Als stemmen zijn er countertenor met of tegen mezzo-sopraan en bariton. Naast slagwerk worden typische oude instrumenten gebruikt als zink (soort houten trompet), fiddle, trombone, luit, ruispijp en schalmei.

Ruimte, kostuums en licht

Ook voor lichtontwerper William Heyltjes en ruimtelijk vormgever Rob Looman (in dit geval wellicht beter met zijn oorspronkelijk beroep van architect aan te spreken) stellen het stuk en de gebouwen hun specifieke eisen. Dat geldt natuurlijk ook voor kostuumontwerpster Hanninka Luitwieler die de ontwerp-driehoek compleeteert. Voor haar zijn de platen van Gustave Doré de belangrijkste inspiratiebron om tot een Rabelaiske mode met een eigen handtekening te komen.

Het licht is naast zichtbaar-maker ook klok: de belichter moet de ruimte gaandeweg prijsgeven, niet in één oogopslag, en toch de verschillende lokaties van de juiste sfeer voorzien.

Tegelijkertijd mag hij de architectuur niet uit zijn hart verliezen.

De objecten in Pantagruel zijn vernuftige konstrukties die ons laten voelen hoe klein we zijn in het gezelschap van reuzen. Loop om de toren heen en aan de achterkant blijkt het Pantagruel zelf te zijn, die ons vanuit de hoogte aankijkt. Maak een reis met het vaartuig dat aanvankelijk een eiland lijkt (een île flottante?) en tot slot een metamorfose ondergaat tot het orakel dat de oplossing van de door Panurg gestelde levensvraag moet brengen. Het raadsel wordt min of meer opgelost. Maar de vorm (een dodekaëder=twaalvlak) zorgt ervoor dat er daarna nog vragen te stellen blijven.

DE MEDEWERKERS AAN PANTAGRUEL

Paul van Kolck studeerde af aan de mime-opleiding van de theaterschool en was een van de mede-oprichters van Griftheater. Werkte bij theatergroep Nijnski, dansgroep Ruth Meyer, Bewegingsstudio en het instituut voor theateronderzoek. Speelde in bijna alle Grifproducties en mimografeerde 'Het laatste weiland' (gedeeltelijk), 'Nadir' en 'Beet naar de maan'.

Peter Onnes studeerde hobo aan het Gronings en Amsterdams conservatorium. Begon in '84 als theaterkomponist bij Griftheater met 'Het laatste weiland'. Verzorgde daarna de muzikale vormgeving van vier andere Grifproducties en de documentaire 'Helse vrouwen macht'.

Rob Looman studeerde af aan de TH Delft, bouwkunde. Werkte bij Mickery en het Holland Festival. Werkt sinds '84 bij Griftheater, waar hij de scenografie van alle voorstellingen ontwierp en uitvoerde.

William Heyltjes studeerde aanvankelijk kunstgeschiedenis. Werkte als theatertechnicus bij o.a. Krisztina de Châtel, Taller, Cleyntheater en Danskern-Revival programma's. Werkt sinds '85 als lichtontwerper bij Griftheater.

Hanninka Luitwieler studeerde af aan de toneelschool Amsterdam. Is sinds '79 verbonden aan Griftheater als speelster, mimografeerde een gedeelte van 'Het laatste weiland' en 'Caoutchouc' en ontwierp de kostuums voor vier Grifproducties.

Walter Crommelin was aanvankelijk concertpianist. Speelde als acteur bij o.a. Onafhankelijk Toneel, Centrum, Carrousel, RO- theater en ettelijke radio- en tv producties.

Gérard Pillen volgde de mime-opleiding, speelde bij Studio Hinderik en maakte producties voor peuters.

Ann De Smet komt uit België, studeerde moderne dans aan de Rotterdamse dansacademie. Danste bij Foltz & Cie., Bewth en vele andere projecten.

Wim Kannekens danste bij Shusaku Dormu Dance Theatre en maakte 'They came to take him away again'.

Mette van der Sijs studeerde af aan de Rotterdamse dansacademie. Danste bij Wies Bloemen en Angela Linssen. Maakte 'Martha en de anderen' en voor dansgroep Kwart 'Navel'.

Henriëtte Brouwers volgde de academie voor expressie en een mime-opleiding in Parijs. Maakte de solo 'Verschiet' en werkte mee aan 'Signs & Traces' van Luc Boyer.

Zeca Nunes komt uit Brazilië, danste bij Grupu Marzipan, Lila Greene en Bewth, doceerde in Italië, Joegoslavië, Portugal en Rotterdam en maakte 'Kamers 1.2.3.' voor het Danswerkplaatscircuit.

Henny van Belkom studeerde moderne dans en volgde een mime-opleiding in Antwerpen. Danste bij Prismatheater en Shusaku Dormu Dance Theatre.

Brigitte Defaix is mimespeelster, speelde bij Theatergroep Poging, De Nieuwe Amsterdam en Bewth.

Gerry de Vries studeerde aan het Sweelinkconservatorium in Amsterdam solozang bij Cora Canne-Meyer. Zong met o.a. het ASKO en het Nederlands Blazersensemble werken van Strawinsky, Andriessen en Reich. Vertolkte de Six Turkish Folk Poems van Theo Loevendie op het internationaal Bartokfestival in Hongarije. Zong in 'Mädchenliedern' van F.Act

Mark Crayton komt uit Amerika, studeerde aan de Butler University en volgde een opera-opleiding aan de universiteit van Tennessee. Studeert sinds '87 bij Max van Egmond. Was solist bij diverse opera-, oratoria-, musical- en barokuitvoeringen.

Pieter Hendriks studeert aan het conservatorium in Den Haag bij o.a. Rita Dams en Jard van Nes. Treedt solistisch op in cantate- diensten en liederen-recitals. Zong met William Christie, bij het Nederlands Danstheater en twee keer in het Holland Festival Oude Muziek.

Ian Harrison komt uit Engeland, studeerde aan het conservatorium in Den Haag zink en andere Renaissance-blaasinstrumenten. Speelde in Londen bij 'The London Wind Consort' en 'Alta'.

Frits Ruwhoff studeerde muziekwetenschappen in Utrecht, bastrombone aan het conservatorium in Hilversum en baroktrombone in Den Haag. Speelde in o.a. het Nederlands Studentenorkest en de barokproducties 'Erasmus' en 'Adrianus' van het Holland Festival Oude Muziek.

Eveline Juten studeerde luit en zang aan de conservatoria van Amsterdam en Den Haag. Is solistisch actief, werkte als ensemblelid bij o.a. Sequentia Köln en Olim. Werkte mee aan de muziektheaterproducties 'Maarten Miereneter' en 'Das Narrenschiff', en in het Holland Festival Oude Muziek aan 'Cantigas de Santa Maria' en 'Erasmus'.

Dick Nijland studeerde aan de M.P.A. in Hilversum slagwerk lichte muziek en klassiek. Speelde bij o.a. de Nationale Brassband, het Riciotti ensemble, het Amsterdams Theaterorkest, het Radio Symphonie orkest en diverse muziektheaterproducties.

Merel van Gaalen, stagiaire, tweede jaars studente aan de mime-opleiding (docenten opleiding). Heeft als o.a. regie-assistente ervaring opgedaan in diverse jeugdtheaterproducties.

Hans Vulink was technicus bij diverse dans- en kindertheatergroepen.

Frits Vogels werd opgeleid door Will Spoor, Jan Bronk en Max Dooyes en was in Parijs bij Etienne en Maximilien Decroux. Richtte Bewth op, doceerde aan de mime-opleiding en maakte tientallen mimografieën voor o.a. Nederlands Mime Theater, Carrousel, Bewth en Griftheater. Mede-oprichter en artistiek leider van Griftheater.

Jan Deinema studeerde politicologie in Amsterdam en werkte achtereenvolgens bij de Federatie van Kunstenaarsverenigingen, Hauser Orkater en Radio Stad. Sinds '83 zakelijk leider van Griftheater.

Marika Dijksterhuis studeerde af aan de agogische academie in Leeuwarden. Deed productie en organisatie bij Arena in Rotterdam, Jeugdtheater Hofplein en diverse festivals. Sinds eind '88 publiciteitsmedewerkster bij Griftheater.

Met dank aan: Marja Burgers, Anki Jimmink, Irma Verburgh, Wim Meuwissen, Terts Brinkhof, Fam. de Groot, Bewth, Basisschool 'De Zwaluw', Parochie 'De Blijde Boodschap'/Kerkrade, De Wijnschuur/Nes a.d. Amstel, Athenaeum Boekhandel.

Griftheater, Plantage Kerklaan 61, 1018 CX Amsterdam, tel. 020-24.44.18, artistieke leiding: Frits Vogels, zakelijke leiding: Jan Deinema, publiciteit: Marika Dijksterhuis.

Griftheater **1975**: Grif (monochrome 3), Ruit (monochrome 4) **1977**: Grotten Van (monochrome 5) **1978**: Streek (monochrome 6) **1979**: Vertrek (polychrome 1), Rô (monochrome 7) **1980**: Estafette (polychrome 2), Opstapel (solo), Glazen huis (transparant 1) **1981**: Ruit II (transparant 2) **1982**: Nabrief (transparant 3) **1983**: Kleintje Grif (solo), Tegenlicht (transparant 4) **1984**: Beeld voorbij beeld (duet), Het laatste weiland (abattoir A'dam) **1985**: Op de rand van een vrouw (Java-veem) **1986**: Nadir **1987**: Piccadilly Circus/Aureool Vitriool, Caoutchouc, Kap de lijnen! **1988**: Beet naar de maan **1989**: Pantagruel (Beurs van Berlage, uitgebracht in het Holland Festival) Speelperiode sept./okt. 1989, juni 1990.